

-+-+--

Z korespondence:

Havlíčkův Brod 9/2 '88

Milý Jane,

včera jsem se zahanbením prosila maminku, aby mi odpustila, že jsem jí už tak dlouho nepsala. Dnes přicházím s toutéž prosbou za Vámi. - Vždycky čekám Vaše dopisy s touhou a přijímám je s radostí. Zvete mne jimi do obecenství rodiny v úzkém i širším okruhu, což je mně moc vzácné. Moji nejbližší mají své přátele, s nimiž je poji zájmy, záliby, cesty i cíle tak odlišné od mých, že jsem jim jak úplně nemožná pro dnešní svět. Trávím dny téměř v úplné samotě, ačkoliv jsem byla tolik zvyklá žít v širokém obecenství. To mi nahrazují právě především přátelské dopisy, proto jsem za ně upřímně vděčná.

Dovolte mi poněkud vysvětlit, proč tedy se sama dostávám k psaní s velkým zpožděním; snažím se stále "obsloužit" v osobních potřebách a jakžtakž udržovat pořádek kolem - jsem však čím dál nešikovnější a pomalejší. Pro domácnost jinak zastana jen mytí nádobí - ale tři lidé na mne spoléhají se správou prádla, punčocháčů, ponožek a tepláků! Když se k tomu nahnou ještě utěrky apod., sedím někdy jak v hlubokém údolí Himalájí... Jakým prozaickým přáním je zakukle na má touha po jaru! Už aby se odložilo zimní oblečení - neboť - těch hodin... P dařilo se mně sice nalézt líc téhle mince: vzpomínám modlím se, soustředěněji přemýšlím nad biblickým textem, "kterak by ty věci byly", - a zpívám (tedy pravdivě povšedně: bručavě nebo sípavě skřehotám) z kancionálů jednu píseň za druhou, až do ochraptění. Vy-mýšlím si různá "hlediska", podle nichž si písně vyhledávám - a tak je možné navléknout si nitku radosti i při látání punčoch a ponožek. Mám ráda ty chvíle - na psaní dopisů času téměř nezbyvá.

Takhle to se mnou teď v podstatě je, když to není ještě horší: v minulých čtrnácti dnech jsem "spolupracovala" na dvou kompozicích z češtiny, předvčirem mě prasynovec Pavel pobízel: "Tetinko, měla bys pracovat ve větším předstihu, ať se to všechno stačil naučit!" Jde totiž o vypracování předpokládaných maturitních otázek z české gramatiky (P. bude maturovat na stavebí průmyslovce).

A x konečně ještě: některým přátelům se neodvažuji psát z obavy, aby jim třeba má slova nezněla povrchně a lacino. Teď myslím např. na Jana Dusa, Blážu Šourka, právě tak jako na Vaše drahé a blízké, Milenku, Jiřího, Pavla, a ještě na několik svých přátel, obtížených stářím a nemocí nebo smutných z nevděku dětí.

Na ty všechny pak vzpomínám v přímluvných prosbách, aby se jim boží láska pro Pána Ježíše Krista prokázala tak blízká, účinná a hojivá, jak právě nejvíc potřebují, skrze Slovo i samaritánskou službu lidskou. -

Mám Vás všechny na mysli i v srdci jako své - prosím, věřte mi to. -

Pláču s plačícími a raduji se s radujícími. - Hrudkovým jsem popřála k narození Věrušky - a ono je jí téměř už tři čtvrtě roku! Zdalipak ji Honzíček přijímá jako rovnocennou partnerku ke hrám?

Doufám, že Daníček je z rýmy dávno "venku", jak jste mi psal, že ho trápí - zatímco já jsem ještě mamince a tatínkovi nenapsala... Je mně blaženě, když si říkám: "Už se dozvídám o páté generaci Šim-sů." Jak byste se neradovali Vy! Na všechny myslím s upřímným přáním, "aby děťátka pak rostla a posilovala se v duchu, plná moudrosti, a milost Boží byla v nich," a "mnozí ať se z jejich narození radují."

Jak se daří Milence a Jiřímu? Z čeho se Jiří zhroutil? Chtěla bych jej povzbudit a potěšit vzpomínkou, kterou mám s ním spjatou: když byl v Praze před studiem, navštěvoval jako "pečovatelská služba" nějaké babičky nebo dědečky. Dozvěděla jsem se tenkrát, jak si ho pochvalovali za ochotu a vlídnost. Ať věří, že v Božích očích má jeho život cenu, že dostal tolik hriven, aby z nich mohl bohatě rozdávat, ne rezignovat. Jen ať neláme hůl - "Pán Bůh je velký umělec a cesty jeho nevystihlé."

Ani Milence takovéhle starosti na zdraví nepřidají, vidíte, ale kéž znova a znova také sbírá všechny síly. S upřímnou účastí na ni vzpomínám - vždyť vím, jaký je to zápas....

"Velkou" Haninku čeká operace močového měchýře - dokonce asi v Brně. Teď se srdečně připojuje k mým pozdravům.

Do Boží péče a ochrany Vás poroučí

Vaše (rádoby) teta
Marie H/ofmanová/

-&-&-&-

"Jirkovi pošlu aspoň lístek z kousku nového Drásova. Letos tu chtějí dělat oslavy k 750 letům, od kdy je první nějaká písemná zmínka o Drásově. Ale je mnohem starší, dřív to bylo hrazené městečko. Do drásovského kostela jezdila na koni Konstancie Uherská na bohoslužby a odtud zas jela do Tišnova, který byl v té době pouhou malinkou vesničkou a založila tam r.1233 klášter Porta Coeli, takže je Drásov hodně starý. Vždycky když Helenka sedla na koně, tak jsem si představovala, jak tam sáedí ta černovlasá Uherkyně. I její dcera Anežka, která později byla abatyš, tu bývávala s matkou v Drásově. Konstancie tu také umřela a pochovaná je v Porta Coeli. No o tom by se dalo hodně vyprávět, fresky v drásovském kostelíku jsou asi z té doby jako ty v rotundě ve Znojmě, ne-li starší. Dřív byly ke koupě jejich fotografie, ale já to všechno rozeslala a nic mi nezbylo a dnes je to zakázané fotografovat, škoda, měla bych něco vhodného pro Martu. Včera s Tvým dopisem došel dopis i od Marty z Jaroměře. ... "

Z dopisu tety Boženy z Drásova

-&-&-&-

Paní
PhDr a ThDr honoris causa
Božena Komárková

Brno

Brno, 20.ledna 1988

Vážená a milá paní profesorko!

Pokračujeme i dnes v rozhovorech o aktuálních i zásadních otázkách života naší společnosti, k nimž jste dala před devíti lety impuls svými články i svou ochotou o nich s námi diskutovat.

Uvědomujeme si stále, kolik podnětů jste dala našemu myšlení svým psaným slovem i v osobních, často polemických, diskusích. S vděčností si připomínáme Váš důraz na spravedlivý a informovaný rozbor každé události u nás i ve světě a na to, jak jste vždy odmítla povrchní hodnocení, všechny iluze a každou frázi.

Váš příklad nás učí sledovat veřejné dění se snahou porozumět událostem i lidem bez moralizování, bez předčasného ideologizování, s velkorysou tolerancí a zároveň s horlivým straněním pravdě, spravedlnosti a lidské důstojnosti. Učila jste nás a učíte posuzovat každou otázku skutečně eticky.

Dnes nás překvapuje aritmetické vyjádření Vašeho věku tím spíše, že jste nám laskavě dovolila počítat se k Vaší generaci a že my Vás

počítáme ke generaci své. Proto nás tolik překvapuje, že nás stále předčíte pohotovostí svého myšlení, živostí zájmu o nové problémy, racionalitou formulací, sečteností starších i posledních publikací, a ovšem neotřelostí a stručností vyjádření vlastního názoru a postoje.

Těšíme se na další setkání s Vámi za příznivějšího počasí a to jak v bilaterálních tak multilaterálních dialozích.

Překyjeme Vám nevadnoucí svěžest ducha a vytrvalou odolnost vůči trampotám, obtížím a krisím našeho ~~věk~~ věku

Vaši

(podpisy)

-&-&-&-

PĚTAOSMDESÁT ?

"Říkala jsem vám, jak Roger Garaudy začíná svoje vzpomínky ? Když se člověk narodí, tak je velmi starý. Má za sebou celý genetický vývoj od začátku života a není nic více než ta minulost. Když se už narodí, tak dále zarůstá do minulosti celého sociálního dědictví, které ho obklopuje jako rodina, škola, společnost. Nabývá lidského tvaru v rámci sociální skutečnosti a zkušenosti, která ho předcházela. Teprve když dospěje, začíná zpochybňovat minulost, staví se k ní kriticky, začíná být svůj a teprve mládne".

Tak uvedla před magnetofonem "paní profesorka", tj. Božena Komárková ve svém bytěku v Brně své vzpomínky. 28. ledna 1988 oslavila své osmdesáté páté narozeniny. A mne napadlo, že Garaudy naznačil jeden kořen toho, proč nám kdysi jako počínajícím vysokoškolákům připadala jako středoškolačka, ač se narodila čtvrt století před námi. A ona nám mládne dále, dále kriticky zpochybňuje minulost, stále je více svá a stále je před námi, živě se zajímá o osudy světa, sleduje zprávy z Vídně, Londýna, Ameriky, s napětím i z Moskvy. Má živý srdečný zájem o všechny své žáky a přátelé i vzdálené, často hubuje, že nemá co číst a neustále a kdykoliv je ochotna se pustit do polemické rozpravy o každou zásadní politickou, filosofickou či theologickou otázku.

Vlastní kořen její mladosti je víra, evangelium a vysazení do církve, pro niž se na prahu dospělosti rozhodla a kterou má ráda a kterou nás - i mladé theology - učila mít ráda. Proto ji dovede i pstré kritizovat, též proto, že je poučenou vykladačkou evangelia, apoštolů i proroků a zasvěceně rozumí svatému Augustinovi, jak pozná i čtenář její knížky "Původ a význam lidských práv". Česká evangelická profesionální theologie ji v posledních dvaceti letech zklamala svou přizpůsobivostí a tak měla škodolibou radost, když jí před pěti lety Theologická fakulta v Baziěji udělila čestný doktorát theologie k jejímu filosofickému. A to proto, že "ve svých filosofických pracích i praktickém uplatnění zpracovala směrodatně podstatný význam nezadatelných lidských práv; ve svých theologických rozpravách pomohla své církvi závazně odpočívět z z evangelia na požadavky sekularizovaného světa; ačkoliv jí bylo ve veřejném působení často bráněno, stala se mnoha lidem ve svém okolí příkladem věrohodné křesťanské existence v konstruktivním odporu proti totalitním pokušením doby."

A tak - ač patří kalendářovým věkem k senátu obecenství Charty 2277 - zůstává mezi námi a už také mezi našimi dětmi jako jedna z duchovně nejsvěžejších přátel. Jsme za to - i s přáteli za Kanálem i za Oceánem - opravdu vděční, že jsme se s ní mohli setkat, že jsme s ní směli hovořit že jsem se jí mohli svěřovat, že nás vedla k radikálně etickému rozhodování, že nás neopouštěla, když jsme byli v úzkých, v bolestech, v žalářích a na rozcestích, že nám uměla vyřídit i vyložit slovo, které nás oslovovalo a vedlo, že zůstala svědkem pravdy.

-&-

/Psáno pro Lidové noviny, kde vyšla část zde uvedeného textu/

NEŽ PŮJDETE DO KINA

Pokání

(Úvod k premiéře filmu - FFP 88/zima)

Sovětský film POKÁNÍ, natočený v letech 1982-84 gruzínským režisérem Tengizem Abuladzem, se od svého uvedení v roce 1986 stal senzací i legendou. Získal již také řadu mezinárodních ocenění, např. Zvláštní cenou na filmovém festivalu v Cannes.

Tengiz Abuladze (nar. 1924) není ve světě filmu žádným nováčkem. Režii začal studovat za války u Sergeje Jutkeviče a také pilně navštěvoval přednášky Ejzenštejna, Pudovkina a Dovženka. Samostatně začal pracovat v roce 1953 v oblasti dokumentů o významných osobnostech gruzínského umění. Ve hraných filmech - vesměs poetického ražení - uplatnil svůj výrazný temperament, příklon k lyrčnosti a smysl pro atmosféru. I když filmoví odborníci Abuladzeho uměleckou osobitost vždy velmi oceňovali, pro širší veřejnost byl před natočením POKÁNÍ téměř neznámý.

V souvislosti s uváděným POKÁNÍM je třeba z Abuladzeho filmografie zmínit dva filmy: PROSBA (1969) a STROM PRÁNÍ (1977). V obou se zabývá tématem násilí a zvláště a ještě se dnes POKÁNÍ v Sovětském svazu promítá s těmito filmy jako součást volného triptychu, má to svoji vnitřní logiku. V PROSBĚ i ve STROMU PRÁNÍ se stává obětí lidské intolerance jedinec, v POKÁNÍ je touto obětí celý národ.

Tengiz Abuladze vytvořil film o moci založené na útlaku pevné víry a mravnosti, o moci namířené proti duchovním základům a utvrzené ve své podstatě jenom lží a terorem. Je příznačné, že film s takovým etickým nábojem vznikl právě v zemi, kde historická zkušenost s takovým jevem, jemuž se dost rozpačitě říká "kult osobnosti", je nejbolestnější a stále velmi živá. Proto také nebývá přijetí filmu zcela jednoznačné. Na jedné straně je přijímán až s euforickým nadšením, na straně druhé bývá kategoricky odmítán. To souvisí s otevřenou diskusí, která v současné době probíhá v Sovětském svazu kolem přehodnocení dějinné úlohy Stalínovy osobnosti.

V POKÁNÍ ovšem Abuladzemu nejde přímo o rozpoznání a analýzu mechanismů moci. Proto se bude asi leckomu zdát, že film není realistický. Jak však zobrazit něco, co samo o sobě je naprosto iracionální? Jak vyprávět o utrpení lidí, jejich provinění byla naprosto smyšlená? Abuladze volí proto syntézu nejrůznějších výrazových prostředků a v poetice surrealismu, přecházejícím až v absurdní grotesku, nachází potřebný výraz pro strašlivý fenomén stalinismu. K tomu mu také výrazně pomáhá herecké ztvárnění hlavních postav. Obdivuhodný výkon podal zejména Avtandil Macharadze ve dvoj roli diktátora Varlama Aravidze a jeho syna Avela. Zatímco Avel je typem snaživého úředníka, pro něhož je nejpřednější zachovávat dekorum, je Varlam nebezpečným komediantem, který staví na odívání "lidovost", ale v očích mu nepřestává planout nenávist a krutost.

Tengiz Abuladze říká že POKÁNÍ je adresováno především mladé generaci. "Jako tvůrce mám povinnost ukázat před nimi lítost ve jménu všech, kteří se ve větší či menší míře cítí vinni a odpovědní za to, že Varlam a jemu podobní existovali. POKÁNÍ nevypráví pouze o gruzínském tyranovi a nejen o roce 1937. Je to film o minulých, přítomných i budoucích dnech našeho století. Varlam je obecné jméno. Příjmení Aravidze - přeloženo do ruštiny - znamená "Nikdo". A děsivé je vlastně to, že "nikdo" byl s to tolik lidí terorizovat strachem. Osvobodit se od strachu - nebylo vážnějšího úkolu během práce na POKÁNÍ."

V tomto smyslu překračuje film rámec kin a stává se součástí mravního. Nege v sobě perspektivu, z které je možné pohlížet na skutečnost - upozorňují zvláště na poslední větu tohoto filmu. Je ovšem třeba být na straně morálky, osvobodit se od nánosů lživých ideologií a jejich frází.

"A zejména žalmy! Žaltář je praxí zbožnosti, praxis pietatis. Tisíciletá zkušenost lidstva, velikost a ubohost člověka, úzkost a naděje, víra v Boží vedení a plán dějin. Bazito a po něm Hromádka: "Budeme se ještě učit žalmy zpaměti!" Jaké slovo, nezapomenutelné slovo! A přece žalmy jsou především oslavné a děkovné, a pak teprve jsou žalmy, které žalují nebi na pozemské nespravedlnosti a pronásledování, na úspěch bezbožných a trpení spravedlivého. V době krize se objevují nové překlady: Heger, Basch. Proroci a žalmy patří k sobě: zde je profetický kořen křesťanské zbožnosti.

Modlili jsme se zejména žalm 44, 79, 126. Pro každou příležitost lze najít žalm: na tom je nejlépe vidět bohatství této sbírky. A co písní našlo základ právě zde. Žalm 68 ve vězení. "

Jaroslav Šimsa, Modlitby z vězení, 1941-1943.

"KAM BYCH ZAŠEL OD DUCHA TVÉHO? A KAM UTEKL PŘED TVÁŘÍ TVOU?
S ČERVÁNKY JITRNÍMI BYCH ULETĚL AŽ K NEJZAZŠÍMU MORI - VŠUDE, VŠUDE
JSI. VYZKOUŠEJ MNE?, A POHLED? JSEM-LI NA ŠPATNÉ CESTĚ, A UVEĎ MNE
NA CESTU SVOU!" Ze žalmu 139.

-&-&-&-

Z MINDRÁKŮ LOUISE ARAGONA

Některé dojmy z dětství přetrvávají živé,

stydíš se za šaty anebo pro slovo křivé.

Druzí se zavřeli v svém kruhu, z toho ti smutek zbyl

nebyls jim přijatelný, tes dobře pochopil

Podnes je vzpomínka zraněním tkáně živé

(Le roman inachevé, Gallimard, 1966 s.94)

Tak dlouho nepřiznávat sobě sám

že nejsi nic pro bytost drahou

nic pro bližní, nic vlastní vahou,

to shhvatí tě, že nevíš kudy kam

(Tamtéž, str. 112. V únoru 1975 přeložila HK)

EVEN SUCH IS TIME

Sir Walter Raleigh

Ba, takový je čas: bere si zástavou

všechno co máme, mládí, radost, sen,

a splácí jenom stářím prachem, nad hlavou

složenou do hrobu, kde tma a ticho jen

na konci naší pouti poslední

uzavře historii našich dní:

a z toho hrobu, prachu, hlínou zasypán,

věřím že povstanu, až pozvedne mne Pán

(Pro Markétu Domanskou 1973

bez zachování rýmového schematu přeložila
HK)

-&-&-&-